

نشریه علمی علم و تمدن در اسلام

سال دوم / شماره هفتم / بهار ۱۴۰۰

DOR: 20.1001.1.26764830.1400.2.7.1.4

بررسی تحلیلی محتوایی نتایج جستجو درباره کتب حوزه تمدن اسلامی در سایت رسمی خانه کتاب

لیلا ایزدپرست^۱ / حمید قاسمی^۲ / سید محمدامین حسینی^۳

(۱۱-۲۴)

چکیده

هدف کلی تحقیق تحلیل محتوای نتایج جستجو درباره کتب با موضوع "تمدن اسلامی" در سایت رسمی خانه کتاب است. روش تحقیق حاضر از نظر استراتژی توصیفی، از نظر مسیر اجرا تحلیل محتوا و از نظر هدف کاربردی است. جامعه آماری شامل ۴۰۰ جلد کتاب مربوط به حوزه تمدن اسلامی موجود در سایت خانه کتاب تا تاریخ ۱۴۰۰/۰۵/۳۱ بود که به صورت تمام شمار بررسی شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها شامل برگه کدگذاری و دستورالعمل مربوط به آن بود که پس از تأیید روایی صوری و محتوایی توسط ۵ تن از صاحب نظران و تأیید پایایی از طریق محاسبه ضریب توافق دو کدگذار و محاسبه آزمون هولستی (۰/۸۹) مورد استفاده قرار گرفت. برای تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و جدول توزیع فراوانی‌ها استفاده شد. نتایج نشان داد به لحاظ تنوع موضوعی در این حوزه ۲۲/۲۵ درصد از کتاب‌ها با محورهای ابتدا "تمدن"، سپس "تاریخ" و بعد از آن "اسلام" بودند. به لحاظ سال انتشار ۴۷ درصد از کتاب‌ها در محدود سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۶ به چاپ رسیده‌اند. در بین نویسندگان این حوزه، آقای یوسف بیگ باباپور با ۸ عنوان کتاب، بالاترین تعداد کتاب را در این حوزه تألیف کرده‌اند و از بین ناشرانی که کتاب‌های این حوزه را چاپ و منتشر کرده‌اند، انتشارات "دفتر نشر معارف" بیش‌ترین سهم را داشته است. همچنین کتاب "فرهنگ و تمدن اسلامی" تألیف "علی اکبر ولایتی" از انتشارات "دفتر نشر معارف" به چاپ ۸۷ رسیده است.

واژه‌های کلیدی: تمدن اسلامی، خانه کتاب، تحلیل محتوا، فرهنگ اسلامی، تاریخ

۱. دکتری مدیریت بازاریابی و رسانه‌های ورزشی و پژوهشگر گروه تمدن و مدیریت در اسلام مرکز پژوهشی تمدن اسلامی و دین پژوهی پیامبر اعظم (ص)، قم، ایران. leilaizadparast@yahoo.com

۲. دانشیار گروه مدیریت ورزشی دانشگاه پیام نور، تهران، ایران. (نویسنده مسئول) ghasemione@yahoo.com

۳. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی سیاسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شهرضا و عضو هیات علمی افتخاری گروه تمدن و سیاست اسلامی مرکز پژوهشی تمدن اسلامی و دین پژوهی پیامبر اعظم (ص)، قم، ایران. Smhoseini@rihu.ac.ir

مقدمه

در تعریف تمدن اسلامی باید گفت که این تمدن نوع خاصی از زندگی است که تابع داشته‌ها و دستاوردهای معطوف به نیازهای انسانی است که در سایه آموزه‌های اسلامی درگذر زمان در جامعه مسلمانان نهادینه شده است؛ بنابراین تمدن اسلامی لزوماً برآمده از دیانت اسلامی یا بر ساخته مسلمانان نیست، بلکه محصولی است که ذیل چتر اسلام در جامعه مسلمانی شکل گرفته است. بی‌تردید اگر اسلام نبود و مسلمانان کنش‌های خود را با آن منطبق نمی‌ساختند، چنین تمدنی هرگز سر بر نمی‌آورد. (خرمشاد، ۱۳۹۶)

بی‌گمان تمدن اسلامی در دنیای کنونی حضوری انکارناپذیر دارد. نشانه آشکار آن، جمعیت رو به رشد مسلمانان، داشتن منابع مهم طبیعی و انسانی، وجود منابع ارزشمند فکری، میراث علمی و مهم‌تر از همه، مانیفست ماندگار (قرآن، کتاب خدا) آن است که برخلاف ادیان دیگر، تمامی اعمال و عقاید مردمش براساس آن تعریف می‌شود. (گرونیام، ۱۳۴۲)

فرهنگ مجموعه‌ای از سنت‌ها، آداب و اخلاق فردی یا خانوادگی اقوامی است که پایداری ایشان به این امور باعث تمایز آن‌ها از دیگر اقوام و قبایل می‌شود. به عبارت دیگر، فرهنگ مجموعه باورهای فرد یا گروهی خاص است و چون باورها ذهنی اند پس فرهنگ جنبه عینی ندارد. (ولایتی، ۱۳۸۴) در فرهنگ سخن، فرهنگ چنین تعریف شده است: «فرهنگ: پدیده کلی پیچیده‌ای از گرداب، رسوم، اندیشه، هنر و شیوه زندگی که در طی تجربه تاریخی اقوام شکل می‌گیرد و قابل انتقال به نسل‌های بعدی است. (انوری، ۱۳۸۳)

برای تمدن، معانی مختلف و فراوانی ارائه شده است. برخی آن را با واژه فرهنگ هم تراز دانسته‌اند، هرچند در تعریف فرهنگ نیز اختلاف دارند؛ برخی دیگر، تمدن را به دستاوردهای مادی و ساخته‌های بشری که برای آسایش انسان شکل گرفته اطلاق کرده‌اند؛ دسته سوم با نظر به وجه مدنی زندگی انسانی، تمدن را به زیست مسالمت آمیز، نظم‌دار، قانون‌مند و اخلاقی آدمیان نسبت داده‌اند و گروهی دیگر آن را در اقتدار سیاسی و گستردگی نفوذ قدرت و شماری در پیشرفت‌های علمی معنا کرده‌اند؛ چنان که برخی پیشرفت جامعه انسانی را با تمدن برابر دانسته‌اند. (بابایی، ۱۳۹۳)

همچنان تعریف‌های جدیدی برای تمدن ارائه می‌شود، ولی به نظر می‌رسد می‌توان میان این تعریف‌ها وجه مشترکی پیدا کرد؛ چون برخی از تعریف‌ها ناظر به مفهوم تمدن و دسته‌ای دیگر به مصداق و بعضی به لوازم آن اشاره دارند. ویل دورانت تمدن را ترکیبی از امنیت و فرهنگ، نظم و آزادی می‌داند. (دورانت، ۱۳۷۰) تمدن امری مادی نیست که به‌ناچار به خاک و زمین معینی بسته باشد، بلکه معجونی است لمس ناشدنی از دستاوردهای فنی و نوآوری‌های فرهنگی. (دورانت، ۱۳۷۰) شریعتی تمدن را مجموعه ساخته‌ها و اندوخته‌های معنوی و مادی جامعه انسانی می‌داند. (شریعتی، ۱۳۷۰) هنری لوکاس در تعریف تمدن می‌نویسد "تمدن پدیده‌ای است به هم تنیده که همه رویدادهای اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و حتی هنر و ادبیات را شامل می‌شود (لوکاس، ۱۳۶۶) تمدن هم به دسترسی به رفاه مادی و هم به اعتلای روح بشری اشاره دارد؛ هم به معنای فراوانی نیازمندی‌های روزانه است و هم به معنای احترام گذاشتن به پالایش بشری. (یوکیچی، ۱۳۶۳) مقام معظم رهبری در رابطه با فرهنگ فرموده‌اند: «منظور ما از فرهنگ، عقاید و اخلاق است.» برخلاف ما که وقتی در محاوراتمان واژه فرهنگ را می‌گوییم، بیشتر آداب و رسوم و زبان فارسی و این حرف‌ها به ذهنمان می‌آید و وقتی ده درصد بودجه کشور را برای فرهنگ می‌گذارند متأسفانه صرف همین‌ها می‌شود. بنابراین فرهنگ باورها و ارزش‌هاست و مسائل دیگر جنبه فرعی و ثانوی دارد. شکل خانه‌سازی یا برخی آداب و رسوم، ماهیت فرهنگ را عوض نمی‌کند. فرهنگ جامعه هنگامی تغییر می‌کند که باورهایش درباره هستی و انسان و ارزش‌های حاکم بر زندگی تغییر کند. اصول دین و فروع دین هم بیشتر به باورها و ارزش‌ها مربوط است. باورها را بیشتر در اصول و ارزش‌ها را بیشتر در فروع دین مطرح می‌کنیم. پس حقیقتاً جایی که اسلام در زندگی اجتماعی مردم اثر می‌گذارد در بعد فرهنگی است و به‌وسیله فرهنگ با تمدن ارتباط پیدا می‌کند. به‌همین خاطر مسائل فرهنگی و تمدن با هم آمیخته است، حتی یک پدیده از جهتی مربوط به تمدن و از جهتی مربوط به فرهنگ است. اگر شکل ظاهری و جهات محسوس آن را حساب کنیم، بعد تمدنی است و اگر جهات معنایی آن را در نظر بگیریم، آن بار معنایی که دربردارد و حکایت از باور یا ارزش خاصی می‌کند، همان با فرهنگ جامعه ارتباط دارد. تولید علم در تمدن اسلامی که به لحاظ ثنوی و در شیوه عملی مورد عنایت خاص قرار گرفته است ناشی از توجه اسلام به علم و تمدن و استفاده نقادانه از سایر تمدن‌ها است، به‌طوری‌که مسلمانان طی چند قرن، در علوم مختلف پیشرفت شگفت‌انگیزی داشتند و به‌طور چشمگیری سیادت علمی خود را بر جهانیان دیکته کردند، البته این پیشرفت‌ها بنابه دلایلی موقتاً متوقف شد و

سپس با تسلط استعمار بر ممالک اسلامی، توقف مسلمانان در تولید علم به شکل کامل‌تری رقم خورد. در دوران اخیر با ایجاد تفکر احیای تمدن اسلامی، رشد نسبی را در زمینه تولید و توسعه شاهدیم ولیکن آسیب‌هایی این مساله را از جهات مختلف تهدید می‌نماید که باید در صدد یافتن راه کارهایی برای مقابله با آن‌ها بود. (بهنیافر، ۱۳۸۸)

ازسوی دیگر امروزه ارتباط از طریق رسانه‌ها به پشتوانه رشد و گسترش فناوری، کل جهان را تحت پوشش خود داده است. رسانه‌ها در دوران کنونی، شاه‌رگ‌های اطلاعاتی و جریان سازی هستند. رسانه‌های عمومی را می‌توان ابزاری قدرتمند و در عین حال به تعریفی می‌توان رسانه‌ها را یکی از بازآمدهای قدرت دانست. (قاسمی ۱۳۹۱) در علم ارتباطات، کتاب از رسانه‌های جمعی مهم و تأثیرگذار با ویژگی ماندگاری است. درحال حاضر کتاب و فرهنگ کتاب‌خوانی به عنوان یکی از شاخص‌های توسعه جوامع شناخته می‌شود.

کتاب یکی از رسانه‌های مهم انتقال علم و دانش که تحت عنوان محصولی فرهنگی، حاصل کوشش مؤلف، ناشر و توزیع کننده است. کتاب‌ها معمولاً به قصد ارتقای علم، اطلاعات و آگاهی به خواننده ارائه می‌شود. علی‌رغم توسعه رسانه‌های جمعی متنوع، هنوز هیچ رسانه‌ای موفق به ایفای نقش کتاب در رشد جوامع نشده است. (هدایتی، ۱۳۸۸) ازطرف دیگر پژوهش عامل مؤثر در تصمیم‌گیری اشخاص و سازمان‌ها است. (قاسمی و کشکر، ۱۳۸۹) بنابراین در هر حوزه و رشته، هرچه‌قدر پژوهش پر رونق باشد، احتمال تصمیم‌گیری‌های کم‌خطا تر بالا می‌رود. کتاب در برنامه آموزش پژوهش، نقش خیلی مهمی برعهده دارد. این رسانه حاوی بخش‌های نوشتاری، تصاویر و تمرین‌ها است که مطابق با اهداف کتاب انتخاب و سازماندهی می‌شوند (وست بری، ۱۹۹۹)، بازنگری، تحلیل، اصلاح و تجدید نظر اصولی و علمی در محتوای این نوع کتاب‌ها اثرات و تبعات مثبت فراوانی را در زمینه نیازسنجی و فراهم نمودن شرایط رشد و ارتقای برنامه درسی و به تبع آن، رشد و پیشرفت دانشجویان به ارمغان خواهد گذاشت.

خانه کتاب موسسه‌ای غیرانتفاعی و غیر دولتی است که با هدف ارایه اطلاعات در زمینه کتاب‌های منتشر شده در ایران از سال ۱۳۷۲ آغاز به کار کرده است و پایگاه اینترنتی آن به منظور در دسترس قرار دادن اطلاعات کتاب‌ها در سال ۱۳۷۷ تأسیس شده است. مشخصات کتاب‌شناختی تمام کتاب‌هایی که در کشور منتشر می‌شود، به انضمام معرفی کوتاه، تصویر روی جلد و نیز تصویر صفحات نخستین

هر کتاب (تا قبل از متن اصلی)، دو روز پس از اخذ مجوز وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، در این

پایگاه ثبت می‌گردد. (سایت خانه کتاب) <http://www.ketab.ir>

تحلیل محتوا یکی از مهم‌ترین تکنیک‌های پژوهشی و به دنبال شناخت داده‌ها به منزله پدیده‌های نمادین است، که بدون کوچک‌ترین اخلاف در واقعیت‌های اجتماعی به تحلیل آن‌ها می‌پردازد. تحلیل محتوا از پرکاربردترین شیوه‌های پژوهش در تحقیقات اجتماعی، رفتاری و انسانی است که از جمله امتیازات این روش بر سایر روش‌ها، امکان انجام عملی آن و دور بودن یافته‌های این پژوهش از اعمال نظرهای شخصی است که بعضاً تا حدودی در سایر روش‌ها به چشم می‌خورد. همچنین، می‌توان کارآمدترین منابع اطلاعاتی را به وسیله روش تحلیل محتوا انتخاب و مورد تجزیه و تحلیل قرار داد. کارآمدترین منابع می‌تواند باتوجه به نظر و سلیقه پژوهشگران، بخش استنادی، حوزه‌های مطالعاتی و ... باشد.

بنابراین نتایج حاصل از تحلیل محتوای کتاب‌های تمدن اسلامی موجود در سایت خانه کتاب، می‌تواند با ارائه آمار روشن و دقیق از وضعیت کتاب‌های این حوزه و شناسایی نقاط قوت و ضعف در حیطه‌ها و گرایش‌های مختلف، مولفان، مترجمان و ناشران را نسبت به تجدید نظر، اصلاح و ترمیم نقاط ضعف و همچنین برای برداشتن گام‌های مؤثر در مسیر پیشبرد تاریخ و تمدن اسلامی در کشور کمک کند و منجر به ارتباط موثرتر دانشجویان با آن‌ها شود و زمینه انطباق هرچه بهتر با نیازها، خواسته‌ها و تقاضای جوامع علمی را فراهم نماید. لذا این پرسش کلی برای پژوهشگر ایجاد شد که وضعیت کتاب‌های موجود به زبان فارسی و نمایه شده در پایگاه خانه کتاب، چگونه است؟

روش شناسی

روش پژوهش از نظر استراتژی کمی و از نظر مسیر اجرا، تحلیل محتوای کمی بود. جامعه پژوهش شامل تمامی کتب نمایه شده در پایگاه داده خانه کتاب از ابتدا تا تاریخ ۱۴۰۰/۵/۳۱ با موضوع تمدن اسلامی و به تعداد ۴۰۰ عنوان کتاب بود. ابزار جمع‌آوری داده‌ها شامل برگه کدگذاری و دستورالعمل مربوط به آن بود که پس از تأیید روایی صوری و محتوایی توسط ۵ تن از صاحب‌نظران و تأیید پایایی از طریق محاسبه

ضریب توافق دو کدگذار و محاسبه آزمون هولستی (۰/۸۹) مورد استفاده قرار گرفت. برای تحلیل داده‌ها از آمار توصیفی و جدول توزیع فراوانی‌ها استفاده شد.

یافته‌ها

در بررسی وضعیت کتب حوزه تمدن اسلامی در سایت رسمی خانه کتاب به لحاظ تألیف و ترجمه بودن آثار، یافته‌ها بدین صورت بود که: از مجموع ۴۰۰ عنوان کتابی که در این حوزه و در سایت رسمی خانه کتاب قرار داشت ۳۶۵ عنوان کتاب (۹۱/۲۵ درصد) تألیف و تعداد ۳۵ عنوان کتاب (۸/۷۵) ترجمه بودند. به لحاظ تعداد مؤلف جدول ۱ وضعیت هر کتاب را نشان می‌دهد.

جدول ۱. وضعیت تعداد مؤلف در هر کتاب

ردیف	تعداد مؤلف	فراوانی	درصد
۱	تک مؤلف	۳۲۴	۸۱٪
۲	۲ مؤلف	۵۵	۱۳/۷۵٪
۳	۳ مؤلف	۱۶	۴٪
۴	گروه مولفان	۵	۱/۲۵٪
	مجموع	۴۰۰	۱۰۰

بنابر یافته‌های جدول ۱، بیش‌ترین فراوانی به تعداد مؤلف یک نفره (۸۱٪) و کمترین فراوانی به تعداد مؤلف بیش از سه نفر (۱/۲۵٪) اختصاص داشت.

به لحاظ پوشش موضوعی کتاب‌هایی که در حوزه تمدن اسلامی در سایت رسمی خانه کتاب وجود داشتند، بالاترین آن متعلق بود به موضوع تمدن با ۲۲/۲۵ درصد و بعد از آن موضوع تاریخ با ۱۷ درصد و بعد موضوع اسلام با ۱۳/۲۵ درصد. در جدول ۲ موضوعاتی که بیش‌ترین فراوانی را در کتاب‌های این حوزه داشتند به نمایش گذاشته شده است. شایان ذکر است که تنوع موضوعی در این حوزه وجود داشت، اما در جدول به دلیل اینکه از فراوانی اندکی برخوردار بودند در بخش سایر، محاسبه شده‌اند.

جدول ۲. وضعیت کتب حوزه تمدن اسلامی در سایت رسمی خانه کتاب به لحاظ

پوشش موضوعی

ردیف	محور کتاب	فراوانی	درصد
۱	تمدن	۸۹	۲۲/۲۵٪
۲	تاریخ	۶۸	۱۷٪
۳	اسلام	۵۳	۱۳/۲۵٪
۴	سؤالات آمادگی برای آزمون	۵۲	۱۳٪
۵	مجموعه مقالات	۲۱	۵/۲۵٪
۶	رهبری	۱۴	۳/۵٪
۷	پژشکی	۱۴	۳/۵٪
۸	هنر	۱۱	۲/۷۵٪
۹	سایر	۷۸	۱۹/۵٪
	مجموع	۴۰۰	۱۰۰٪

در بررسی وضعیت کتاب‌های که به لحاظ نویسندگانی بیش‌ترین تألیف را داشتند،

یافته‌ها در جدول ۳ به نمایش گذاشته شده‌اند.

جدول ۳. وضعیت کتب حوزه تمدن اسلامی در سایت رسمی خانه کتاب به لحاظ

نویسندگان با بیش‌ترین تعداد تألیف

ردیف	نویسنده	تعداد عنوان کتاب
۱	یوسف بیک باباپور	۸ عنوان
۲	علی اکبر ولایتی	۶ عنوان
۳	موسی نجفی	۵ عنوان
۴	دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم	۵ عنوان
۵	محمد سپهری	۴ عنوان

۶	علی عبدالله دفاع	۳ عنوان
۷	علی اصغر حلبی	۳ عنوان
۸	سید محمد حسین متولی امامی	۳ عنوان
۹	سید اکبر ساداتی	۳ عنوان

در بررسی کتاب‌ها به لحاظ کتاب‌هایی که به چاپ مجدد رسیده‌اند از مجموع ۴۰۰ کتابی که در سایت رسمی خانه کتاب در این حوزه وجود داشت، ۸۲ عنوان کتاب (۲۰/۵ درصد) به چاپ مجدد رسیده‌اند که وضعیت آن‌ها در جدول ۴ به نمایش گذاشته شده است.

جدول ۴. وضعیت کتب حوزه تمدن اسلامی در سایت رسمی خانه کتاب به لحاظ

چاپ مجدد

چاپ مجدد	تعداد کتاب‌ها
چاپ ۲	۳۸ عنوان کتاب
چاپ ۳	۱۹ عنوان کتاب
چاپ ۴	۱۱ عنوان کتاب
چاپ ۵	۳ عنوان کتاب
چاپ ۶	۳ عنوان کتاب
چاپ ۷	۲ عنوان کتاب
چاپ ۸	۱ عنوان کتاب
چاپ ۱۲	۱ عنوان کتاب
چاپ ۱۳	۱ عنوان کتاب
چاپ ۱۴	۱ عنوان کتاب
چاپ ۵۳	۱ عنوان کتاب
چاپ ۸۷	۱ عنوان کتاب

از بین کتاب‌هایی که به چاپ مجدد رسیده بودند، ۳ عنوان کتاب بیش‌ترین دفعات چاپ را داشته‌اند. اطلاعات مربوط به آن‌ها در جدول ۵ بیان شده است.

جدول ۵. وضعیت کتب حوزه تمدن اسلامی در سایت رسمی خانه کتاب به لحاظ

بیش‌ترین تجدید چاپ

ر	نام نویسنده	عنوان کتاب	انتشارات	محور کتاب	تعداد چاپ مجدد
۱	علی اکبر ولایتی	فرهنگ و تمدن اسلامی	دفتر نشر معارف	تمدن	۸۷
۲	فاطمه جان احمدی	تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی	دفتر نشر معارف	تمدن	۵۳
۳	خیرالله اسلامی	تحلیل فرهنگ تمدن اسلامی	راه	آزمون	۱۴

از بین اطلاعات ۴۰۰ عنوان کتابی که در سایت رسمی خانه کتاب از سال ۱۳۶۶ تا سال ۱۴۰۰ بارگزاری شده است، بیش‌ترین فراوانی چاپ کتاب‌ها بین سال‌های ۱۳۹۶-۱۴۰۰ بوده (۳۷ درصد) و کمترین فراوانی چاپ کتاب‌ها مربوط به سال‌های ۱۳۶۵-۱۳۶۰ است. (۳ درصد). در جدول ۶ فراوانی کتاب‌ها در هر دوره از سال‌ها بیان شده است.

جدول ۶. وضعیت کتب حوزه تمدن اسلامی در سایت رسمی خانه کتاب به لحاظ

سال انتشار

سال	فراوانی عنوان کتاب‌های چاپ شده	درصد
۱۳۹۶-۱۴۰۰	۱۴۸ عنوان	۳۷٪
۱۳۹۱-۱۳۹۵	۱۱۷ عنوان	۲۹/۲۵٪

۱۳۸۶-۱۳۹۰	۶۰ عنوان	۱۵٪
۱۳۸۱-۱۳۸۵	۴۰ عنوان	۱۰٪
۱۳۷۶-۱۳۸۰	۱۵ عنوان	۳/۷۵٪
۱۳۷۱-۱۳۷۵	۵ عنوان	۱/۲۵٪
۱۳۶۶-۱۳۷۰	۳ عنوان	۰/۷۵٪
۱۳۶۰-۱۳۶۵	۱۲ عنوان	۳٪
مجموع	۴۰۰ عنوان	۱۰۰٪

در چاپ و انتشار ۴۰۰ کتاب مورد بررسی قرار داده شده در حوزه تمدن اسلامی مجموعه ۲۶۱ ناشر شرکت نموده‌اند که در این بین دفتر نشر معارف با ۱۳ عنوان کتاب بیش‌ترین تعداد کتاب را در این حوزه چاپ و منتشر کرده است. در جدول ۷ وضعیت انتشاراتی که ۳ یا بیش از ۳ عنوان کتاب در حوزه تمدن اسلامی چاپ و منتشر کرده‌اند به نمایش گذاشته شده است؛ براین اساس بقیه ناشرانی که ۲ و کمتر از ۲ عنوان کتاب را در این حوزه چاپ و منتشر کرده‌اند در جدول آورده نشده‌اند.

جدول ۷. وضعیت ناشرانی که ۳ یا بیش از ۳ عنوان کتاب در حوزه تمدن اسلامی

چاپ و منتشر کرده‌اند

ردیف	نام انتشارات	تعداد عنوان کتاب
۱	دفتر نشر معارف	۱۳ عنوان
۲	مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی	۱۰ عنوان
۳	سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)	۹ عنوان
۴	دانشگاه پیام نور	۹ عنوان
۵	پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی	۷ عنوان
۶	پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی	۶ عنوان

عنوان ۶	موسسه بوستان کتاب	۷
عنوان ۵	پژوهشگاه حوزه و دانشگاه	۸
عنوان ۵	راه	۹
عنوان ۵	دانشگاه آزاد اسلامی	۱۰
عنوان ۵	آرما	۱۱
عنوان ۴	بنیاد پژوهش های اسلامی	۱۲
عنوان ۴	کتاب مرجع	۱۳
عنوان ۴	چوگان	۱۴
عنوان ۳	پژوهشکده تاریخ اسلام	۱۵
عنوان ۳	پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اسلامی	۱۶
عنوان ۳	کتاب فردا	۱۷
عنوان ۳	فراگیران سینا	۱۸
عنوان ۳	مصباح اندیشه	۱۹

بحث و نتیجه گیری

یافته‌ها نشان داد که اغلب کتب فارسی درباره تمدن اسلامی به صورت یک نفره نوشته شده است. نتایج این یافته با پژوهش ایزدپرست (۱۳۹۳) همسو است. از دلایل احتمالی این همسویی آن است که اغلب مؤلفان ترجیح می‌دهند که کتاب خود را به صورت انفرادی تألیف کنند. باتوجه به اهمیت کارهای گروهی و ضرورت توجه به موضوع تمدن از زوایای مختلف، پیشنهاد می‌شود که نوشتن گروهی درباره تمدن اسلامی و از زوایای مختلف مورد توجه نویسندگان، ناشران و مراکز پژوهشی قرار گیرد.

یافته‌ها نشان می‌دهد از تعداد ۴۰۰ عنوان کتاب، ۳۱۸ عنوان (۷۹/۵ درصد) تنها در چاپ اول باقی مانده‌اند و تجدید چاپ نشده‌اند و ۸۲ عنوان کتاب (۲۰/۵ درصد) از کتاب‌ها تجدید چاپ و بعضاً تا دفعه پنجاه و سوم و هشتاد و هفتم رسیده‌اند. یافته‌ها با نتایج پژوهش ره انجام (۱۳۹۹) همسو است. دلایل احتمالی این همسویی می‌تواند

ناشی از آن باشد که کتاب‌هایی که به دفعات زیاد به چاپ‌های مجدد می‌رسند یا به دلیل استقبال زیاد مخاطبان است یا به این دلیل که آن کتاب‌ها جز منابع درسی بوده‌اند و دانشجویان ملزم به تهیه آن‌ها هستند چراکه برخی از اساتید دانشگاه‌ها ترجیح می‌دهند کتاب خود را به‌عنوان مرجع معرفی و تدریس نمایند. در گذشته سرشناس بودن نویسندگان باعث در اولویت قرار گرفتن کتاب آن‌ها برای خرید از سوی دانشجویان می‌شد که به‌نظر می‌رسد این امر به مرور زمان کمرنگ شده است.

به لحاظ پوشش موضوعی ازجمله موضوعاتی که بالاترین فراوانی را در بین کتاب‌هایی که در حوزه تمدن اسلامی چاپ و منتشر شده‌اند دارند، می‌توان به موضوعات تمدن، تاریخ و اسلام اشاره کرد. از آنجاکه تمدن اسلام ریشه در حوزه‌های دیگر ملت‌ها از جمله فرهنگ، هنر، کشاورزی، صنعت، پزشکی و بسیاری از حوزه‌ها دارد با این‌وجود در این بخش‌ها تعداد اندکی کتاب وجود داشت و حتی در برخی از حوزه‌ها از جمله ورزش که قطعاً دارای دستاوردهای تاریخی و فرهنگی بسیار غنی هستیم، هیچ کتابی به چشم نخورد.

باتوجه به یافته‌های موجود در جدول ۶ که بیانگر وضعیت انتشار کتاب‌های حوزه تمدن اسلامی به لحاظ سال انتشار است، می‌توان این‌طور نتیجه‌گیری کرد که روند تولید محتوا در حوزه تمدن اسلامی در دهه حاضر دارای سیر صعودی بوده و مؤلفین و مترجمین رشد قابل قبولی داشته است و این یافته با یافته‌های قاسمی (۱۳۹۸) در حوزه پژوهش‌های علمی در حوزه تربیت بدنی و ورزش وزارت آموزش و پرورش که از سال ۱۳۹۰ به بعد روند پژوهشی رشد چشم‌گیری دارد و همچنین یافته‌های ایزدپرست (۱۳۹۳) مربوط به کتب روش تحقیق در تربیت بدنی و علوم ورزشی همسویی دارد. دلیل احتمالی این مسأله افزایش نیاز دانشجویان و پژوهشگران این عرصه و ضعف وجود منابع کافی در سال‌های گذشته است. ازسوی دیگر کتاب‌های درسی موجود باید هر چند سال یک بار از لحاظ محتوایی و مطابق با پیشرفت‌های علمی و فناوری مورد تجدید نظر اساسی و عمده قرار گیرد. طبق نظر قورچیان (۱۳۷۲)، تقریباً هر ۶ سال نصف اطلاعات یک رشته از رده خارج می‌شود و در محتوای کتاب‌های درسی نیز باید تجدید نظر شود.

کتابنامه

- ایزدپرست، لیلیا (۱۳۹۳). تحلیل وضعیت کتاب‌های روش تحقیق در تربیت بدنی و علوم ورزشی، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور استان البرز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- انوری، حسن (۱۳۸۳). فرهنگ روز، تهران: سخن.
- بابایی، حبیب الله (۱۳۹۳). کاوش‌های نظری در الهیات و تمدن، قم: انتشارات پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.
- بهنیافر، احمدرضا (تابستان ۱۳۸۸). «آسیب شناسی فرهنگ و تمدن اسلامی در زمینه تولید علم در جهان امروز» فصلنامه پژوهش‌های اعتقادی کلامی، دوره ۴، ش ۱۳، صص ۱۷۳-۲۰۱.
- حجازی، فخرالدین (بی تا). نقش پیامبران در تمدن انسان، تهران: بعثت.
- خرمشاد، محمد باقر (۱۳۹۶). جایگاه تمدنی ایران در جهان اسلام امروز. تهران: سرو اندیشه.
- دورانت، ویل (۱۳۶۵). تاریخ تمدن: مشرق زمین، گاهواره تمدن، تهران: علمی و فرهنگی.
- ره انجام، محمد (۱۳۹۹). تحلیل محتوایی نتایج جستجو درباره کتب موضوع مدیریت ورزشی در سایت رسمی خانه کتاب، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه پیام نور استان البرز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- شریعتی، علی (۱۳۷۰). تاریخ تمدن (مجموعه آثار، ج ۱۱)، تهران: قلم.
- عروتی موفق، اکبر (بهمن ۱۳۸۵). «پیامبر اعظم (ص) بنیانگذار تمدن اسلامی» فصلنامه معرفت، ش ۱۱۰، صص ۴۱-۳۳.
- قاسمی، حمید؛ نوربخش، مهوش؛ تپه رشی، گیتی (۱۳۸۹). «تحلیل محتوای مقالات مدیریت ورزشی مجلات علمی پژوهشی» فصلنامه جهش. سال دوم، ش ۶، صص ۱۷-۲۴.
- قاسمی، حمید؛ کشکر، سارا؛ موسوی، محمد (۱۳۹۱). «تناسب حوزه نشر کتب ورزش و تربیت بدنی با نیازهای بازدیدکنندگان از نمایشگاه کتاب وغرفه‌های تربیت بدنی در سال ۱۳۹۰» فصلنامه پژوهش‌های مدیریت ورزشی و علوم حرکتی. ش ۳، صص ۵۰-۳۳.
- قاسمی، حمید؛ کشکر، سارا (۱۳۸۹). راهنمای پایان نامه: با تأکید بر مدیریت ورزشی، تهران: نشر ورزش.
- قورچیان، نادر (۱۳۷۲). «گامی در مسیر انتخاب محتوا در حوزه تخصصی برنامه درسی» فصلنامه تعلیم و تربیت (آموزش و پرورش)، ش ۳۳.
- گرانجام، فن (۱۳۴۲). وحدت و تنوع در تمدن اسلامی. ترجمه عباس آریان پور، تبریز: معرفت.
- لوکاس، هنری (۱۳۶۶). تاریخ تمدن، ترجمه عبدالحسین آذرنگ، تهران: کیهان.

- مجموعه مقالات اولین کنفرانس بین‌المللی فرهنگ و تمدن اسلامی (۱۳۷۳). تدوین مرکز مطالعات و تحقیقات فرهنگی بین‌المللی، تهران: وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- ولایتی، علی اکبر (۱۳۸۲). پویایی فرهنگ و تمدن اسلام و ایران، تهران: انتشارات وزارت امور خارجه.
- (۱۳۸۴). تاریخ و تمدن اسلامی، قم: دفتر نشر معارف.
- یوکیچی، فوکوتساوا (۱۳۶۳). نظریه تمدن، ترجمه چنگیز پهلوان، تهران: گيو.